

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 5 maj 1927 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om statsgaranti åt enskilda svenska bankinrättningar för kredit, som lämnas vid export av jordbruksprodukter.

(1:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 157 i första kammaren av herr *Nilsson, Nils Anton*, och nr 101 i andra kammaren av herr *Laurin m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att på villkor, som Kungl. Maj:t äger närmare bestämma, under åren 1927 och 1928 lämna enskilda svenska bankinrättningar statens garanti intill ett sammanlagt belopp av en miljon kronor för kredit, som av nämnda bankinrättningar för en tid av högst tre år beviljats vid export av jordbruksprodukter.

Beträffande de skäl, som åberopats såsom stöd härför, får utskottet hänvisa till motionerna.

Redan under år 1919 påbörjades från Amerikas Förenta Staters och Storbritanniens sida ett omfattande arbete för att bispringa och återupprätta de länder i Centraleuropa, vilka till följd av kriget blivit försatta i ett särskilt svårt nödläge. Då det emellertid visade sig att de stater, som påtagit sig hela bördan av understödsarbetet under år 1919, icke längre voro i tillfälle att fortsätta därmed i samma omfattning och då nödläget i åtskilliga av de nybildade centraleuropeiska staterna fortfarande påkallade kraftig hjälp utifrån, sammanträdde den 21 april 1920 en konferens i Paris, i vilken deltago representanter för Amerikas Förenta Stater, Argentina, Belgien, Danmark, Frankrike, Holland, Norge, Schweiz, Storbritannien och Sverige. På denna konferens bildades den internationella hjälpkreditkommittén (International Committee for Relief Credits, I. C. R. C.) med uppgift att organisera och genomföra det samfälliga understödsarbetet.

Enligt denna kommittés beslut skulle hjälpen lämnas i form av varor, som helt eller delvis likviderades medelst en statskredit från det exporterande landets regering till det importerande landets regering, vilken därför skulle utfärda s. k. hjälpkreditobligationer (relief bonds eller bons de relèvement), löpande med 6 procent halvårsvis förfallande ränta och betalbara senast den 1 januari 1925. I de fall, då exportörerna själva övertogo risken för en del av försäljningssumman, skulle dessa obligationer utfärdas endast å det belopp, som svarade mot den av exportlandet lämnade stats-

krediten. De varor som för Sveriges del skulle företrädesvis ifrågakomma, voro sådana, som kunde tjäna att återupprätta och stärka utvecklingen av de importerande ländernas industri och jordbruk.

För att möjliggöra Sveriges deltagande i detta hjälparbete beslöt 1920 års riksdag (skrivelse nr 405), på Kungl. Maj:ts i proposition nr 427 framförda förslag, medgiva, att Kungl. Maj:t finge ikläda svenska staten betalningsansvar till ett belopp av högst 10 miljoner kronor för varor, som i anledning av rådande nödtillstånd kunde komma att av svenska exportörer på kredit levereras till Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckoslovakien, Österrike, Ungern, och Rumänien.

Den 9 juli 1920 tillsattes av Kungl. Maj:t den svenska hjälpkreditkommittén med uppdrag att i enlighet med de riktlinjer, som angäves i det vid förenämnda proposition fogade statsrådsprotokollet samt riksdagens skrivelse, träffa anstalter för ordnandet av Sveriges deltagande i den internationella hjälpkaktionen samt, efter förhandlingar med representanter för de svenska exportindustrierna, planlägga och övervaka skeende varuleveranser m. m.

Det visade sig emellertid att med tillämpning av 1920 års riksdagsbeslut någon varuexport mot hjälpkredit icke kunde genomföras. Detta beslut innefattade nämligen icke anvisande av medel för understödjande av exporten, utan endast en statens garanti intill ett visst belopp för de förluster, som kunde uppstå för exportörerna. Av de förhandlingar, som hjälpkreditkommittén förde dels med riksbanken och de större privatbankerna och dels med exportörerna, framgick tydligt att någon hjälpkreditexport icke kunde påräknas från Sverige, med mindre statsanslag för ändamålet ställdes till förfogande. Detta anmälde kommittén för Kungl. Maj:t i skrivelse den 4 december 1920, med hemställan att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat för år 1921 anvisa ett belopp av 10 miljoner kronor att användas till nu avsedda varulikvider.

I anledning bland annat av denna kommitténs hemställan föreslog Kungl. Maj:t i proposition (nr 80) 1921 års riksdag att med återkallande av den förutvarande statsgarantien för ifrågavarande ändamål anvisa ett belopp av 10 miljoner kronor.

Riksdagen, som enligt skrivelse den 5 april 1921 (nr 102) biföll Kungl. Maj:ts framställning, uttalade bland annat, att med hänsyn till den i ärendet lämnade utredningen riksdagen i likhet med föredragande departementschefen funne oundgängligt, att, därest Sverige skulle kunna, såsom ställts i utsikt, deltaga i den planerade verksamheten, ett direkt anslag för ändamålet ställdes till förfogande, och hade riksdagen intet att erinra mot det i sådant avseende äskade boloppet 10 miljoner kronor. Detta belopp syntes i främsta rummet böra komma de länder till godo, vilkas läge gjorde ett bistånd från svensk sida särskilt påkallat. Beträffande de varor, som skulle levereras, syntes riksdagen ingen anledning förefinnas att utesluta jordbrukets och fiskets produkter. I övrigt hade riksdagen intet att erinra mot att åt Kungl. Maj:t inrymdes befogenhet att fritt ordna alla de med varu-

leveranserna och likviderna sammanhängande frågorna på sådant sätt, att det med hjälpkreditaktionen avsedda ändamålet icke förfelades. Det för ändamålet erforderliga beloppet ansåg riksdagen böra utgå av tillfälliga låne-medel.

Genom brev den 29 april 1921 förklarade Kungl. Maj:t, att hjälpkreditkommittén skulle vid ordnandet av varuleveranserna hava att ställa sig till efterrättelse, jämte de av Kungl. Maj:t den 9 juli 1920 i sådant hänseende givna föreskrifter, ovan omförmälda av riksdagen i dess skrivelse den 5 april 1921 gjorda uttalanden med avseende å bestämmandet av de länder, vilka främst borde ifrågakomma till erhållande av den avsedda varukrediten, och de varuslag, som skulle ingå i leveranserna.

Vid 1922 års riksdag upptogs frågan om hjälpkreditanslagets användning i en inom andra kammaren väckt motion (nr 76) angående arbetslöshetens bekämpande, vari föreslogs bland annat, att de medel, som ännu kunde finnas disponibla av detta anslag, skulle omedelbart ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för en vidsträcktare användning till stöd för svensk export av industrialster än vad av riksdagen vid anslagets beviljande hade förutsatts.

Riksdagen uttalade i skrivelse den 7 juni 1922 (nr 291) med avseende å detta förslag, att det syntes riksdagen, som om av ifrågavarande anslag odisponerade medel skulle kunna få av Kungl. Maj:t nyttjas på sätt motionären föreslagit.

I samband med beslut den 20 oktober 1923 angående viss exportkredit för leverans av kreatur till Litauen förklarade Kungl. Maj:t, att av det på tilläggsstat för år 1921 anvisade reservationsanslaget av 10 miljoner kronor för beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder ett belopp av 1,500,000 kronor skulle tills vidare reserveras för beredande av exportkredit vid leveranser av svenska jordbruksprodukter till de baltiska länderna.

I skrivelse den 5 december 1924 anmodade chefen för handelsdepartementet — under erinran att av hela varukreditanslaget återstode odisponerade allenast cirka 1,660,000 kronor eller föga mer än det nyssnämnda, för export av jordbruksprodukter reserverade beloppet samt att ytterligare krav på hjälpkrediter för export av industrialster till de nödlidande länderna gjort sig gällande — svenska hjälpkreditkommittén att, efter hörande i erforderlig utsträckning av representanter för industrien och jordbruket, skyndsamt avgiva yttrande, huruvida och i vilken omfattning de reserverade medlen ansåges böra tagas i anspråk för sistnämnda ändamål.

I anledning härav inkom hjälpkreditkommittén i skrivelse den 22 december 1924 till chefen för handelsdepartementet med yttrande och förslag i ämnet. I denna skrivelse anförde kommittén efter redogörelse för den kreditgivning, som dithills ägt rum med stöd av hjälpkreditanslaget:

»Såsom av det föregående framgår, kunde det svenska deltagandet i den internationella hjälpkreditaktionen icke bliva effektivt förrän mot slutet av 1921. Vid den tiden hade de övriga i denna aktion faktiskt deltagande län-

derna — Danmark, Frankrike, Norge, Holland, Schweiz och Storbritannien — i det närmaste avslutat sina hjälpkreditleveranser. Den internationella kommittén upplöstes i oktober 1921, sedan den för sin del godkände en av den svenska kommittén framlagd provisorisk plan till den svenska hjälpkreditens användning, huvudsakligen avseende leveranser till Polen, Estland och Lettland av diverse lantbruks- och andra maskiner, motorer, gödningsämnen m. m. En följd av förseningen i de svenska hjälpkreditleveranserna, vilka icke kommo riktigt i gång förrän under 1922, blev också att återbetalningstiden för de allra flesta av de till Sverige överlämnade hjälpkreditobligationerna av Kungl. Maj:t utsträcktes ytterligare fem år eller till senast den 1 januari 1930.

Av de i det föregående angivna länder, vilka ursprungligen tänkts såsom föremål för Sveriges hjälpkreditgivning, visade det sig redan tidigt, att de längre bort belägna länderna — Tjeckoslovakien, Österrike, Ungern och Rumänien — av olika anledningar icke kommo i fråga till hjälpkreditleveranser från vårt land. På grund därav och med hänsyn jämväl till 1921 års riksdags beslut har den svenska hjälpkreditverksamheten kommit att begränsas till Polen och de tre baltiska staterna. Då samtliga dessa länder äro i övervägande grad jordbruksidkande, hava de också visat sig mera intresserade av att utnyttja hjälpkrediten för industriprodukter från Sverige än för att erhålla de jordbruksalster, som vårt land kunde vara i tillfälle att avstå.

De försök, som med anledning av 1921 års riksdags beslut därom på sin tid gjordes för att vinna avsättning för svensk fisk, kröntes icke med någon framgång.

Vad beträffar jordbruket, hava med stöd av hjälpkredit ett par leveranskontrakt rörande jordbruksprodukter kommit till stånd nämligen dels ett mindre betydande kontrakt angående utsädehavre till Polen (1921) och dels ett större kontrakt om leverans för ett sammanlagt värde av en miljon kronor av hästar, nötkreatur, får och svin till Litauen, vilket avslöts den 6 oktober 1923 och för vilket en hjälpkredit av 750,000 beviljades av Kungl. Maj:t den 20 samma månad. Leveransen skulle enligt kontraktet hava slutförts före den 1 november 1924, men på framställning från köparnas sida har kontraktet prolongerats till utgången av år 1925, sedan inemot $\frac{2}{3}$ av leveransen verkstälts. Därjämte bör nämnas, att från Estlands sida uttalats vissa önskemål om mindre leveranser av avelsdjur och utsäden under 1925. Sammanlagda beloppet av den hjälpkredit, som kan komma att tagas i anspråk för samtliga här nämnda leveranser av jordbruksprodukter, uppgår till inemot 1 miljon kronor, motsvarande ett försäljningsvärde av cirka 1,300,000 kronor.

I övrigt har hjälpkreditanslaget använts uteslutande för att underlätta leveranser av svenska industriprodukter — — —.

Allt som allt äro för närvarande av hjälpkreditanslaget cirka 8,340,000 kronor disponerade, motsvarande en försäljningssumma av 12 miljoner kronor, och återstår odisponerat ett belopp av 1,660,000 kronor. Därav äro emellertid såsom ovan anförts 1,500,000 kronor enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1923 reserverade för exportkredit vid leveranser av svenska jordbruksprodukter till de baltiska länderna.

De svenska leveranser, vilka hittills ägt rum med stöd av hjälpkredit, äro av samma art som de, vilka på sin tid godkändes av den internationella hjälpkreditkommittén. I överensstämmelse med det syfte, som hela den internationella hjälpkreditaktionen skulle tjäna, hava de svenska leveran-

serna utgjorts av sådana produkter, som varit nödvändiga för återupprättande av de importerande ländernas jordbruk och industri. Detta gäller även de hjälpkrediter, som beviljats efter 1922 års riksdags beslut, varigenom åt Kungl. Maj:t inrymdes en i viss mån ökad handlingsfrihet i fråga om användningen av hjälpkreditanslaget. Då krediterna fortfarande utlämnas endast mot skuldförbindelser, utfärdade av de importerande ländernas regeringar, har det blivit dessa, som i sista hand avgjort, vilka varor, som skulle göras till föremål för hjälpkreditleveranserna.

Sammanhanget mellan de svenska hjälpkrediterna och den internationella hjälpaktionen, vilket utgjorde huvudmotivet för statsmakternas beslut att ställa medel till förfogande för understöd av ifrågavarande leveranser, synes emellertid kräva, att de svenska hjälpkreditleveranserna slutföras inom en ej alltför avlägsen framtid. Ju längre dessa leveranser framflyttas, desto mera hinna normalare förhållanden att återställas i de olika importländerna, och i samma mån förändra de krediter, som eventuellt komma att beviljas ur hjälpkreditanslaget, sin karaktär av verkliga hjälpkrediter. Skulle därjämte kreditbeloppens fördelning äga rum med uteslutande hänsyn till våra egna exportintressen, så skulle detta innebära ett avvikande ifrån den plan, som ursprungligen fastställts för den svenska hjälpaktionen, och den frågan tränger sig fram, om icke ändrade villkor böra fastställas för åtnjutande av dylika krediter, vilka vore att anse såsom rena exportkrediter.

Om nu den föreliggande frågan om upprätthållande av Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1923 skärskådas ur synpunkten av vad ovan anförts, faller det genast i ögonen, att man efter de uttalanden, som förekommit under de ovan omnämlda överläggningarna med industri- och jordbruksrepresentanter, knappast kan antaga, att hela det reserverade beloppet, 1,500,000 kronor, skall kunna tagas i anspråk för jordbruksexport inom den tid, som lämpligen kan ifrågakomma för beviljande av hjälpkrediter. Inga nya leveranskontrakt angående jordbruksalster föreligga ännu avslutade, vilket är så mycket mera anmärkningsvärt som Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande beslut under mer än ett års tid förelegat och inneburit en given anledning för jordbrukets representanter att söka utnyttja detta tillfälle att få en ej obetydlig export av jordbruksprodukter till stånd. Det bör i detta sammanhang även beaktas, att ej heller det kontrakt, som för mer än ett år sedan avslöts angående kreatursexport till Litauen, kunnat genomföras i behörig tid, oaktat från litauiska myndigheters sida uttalats, att de leveranser, som hittills ägt rum, utfallit till fullständig belåtenhet. Kommittén förbiser ingalunda, att kreatursleveranser måste på grund av givna förhållanden kräva en längre tids förberedelser än leveranser av industriprodukter och att denna omständighet kan ha utgjort en bidragande orsak till att så få jordbruksalster exporterats. Men under handläggning av olika frågor om hjälpkredit har kommittén fått det bestämda intrycket, att intresset inom de ifrågavarande importländerna är mindre för svenska jordbruksalster än för industriprodukter från vårt land. Detta bekräftas även därav, att, såsom redan omnämnts, åtskilliga kontrakt om ej obetydliga leveranser av industrivaror föreligga avslutade och kunna komma till omedelbart genomförande, om hjälpkredit ställes till förfogande. I stor utsträckning gälla dessa kontrakt sådana varor, som böra exporteras redan under den förra hälften av år 1925 för att vara till avsedd nytta för importländerna.

Ett fortsatt reserverande under obestämd tid av ifrågavarande belopp för jordbruksexport synes kommittén innebära ett så långt dröjsmål i använd-

ningen av hjälpkreditanslaget, att det kan vara tvivelaktigt, om detta anslag fortfarande bör stå till disposition för ett sådant ändamål. Däremot synes i fråga om de återstående hjälpkreditmedlens användning för industriändamål hinder ej böra möta för att hela den svenska hjälpkreditaktionen kan komma till avslutning inom en nära framtid.

Då kommittén, på grund av vad i det föregående anförts, måste anse detta vara en avgörande synpunkt vid bedömandet av den föreliggande frågan, har inom kommittén diskuterats ett förslag att göra det för jordbruket reserverade beloppet till föremål för en successiv nedskrivning under en viss tid. Emellertid har kommittén enhälligt stannat vid den åsikten, att beträffande dispositionen av återstående hjälpkreditmedel det lämpligaste är att med likställande av både jordbruks- och industriprodukter bestämma en viss tid, inom vilken eventuellt på basis av hjälpkredit avslutade nya leveranskontrakt få anmälas för att sedermera på kommitténs förslag underställas Kungl. Maj:ts prövning utan hinder av Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1923. Den tid, som i sådant avseende bör bestämmas, synes lämpligen kunna sättas till den 1 nästkommande mars. För att emellertid leveranserna å vissa redan avslutade hjälpkreditkontrakt rörande industrivaror icke måtte fördröjas så länge, att köparna av dessa varor bliva lidande, därigenom att varorna icke inom avsedd tid komma dem till handa, torde i sammanhang därmed böra medgivas, att sådana kontrakt kunna omedelbart upptagas till prövning, under förutsättning att sammanlagda beloppet av härför erforderlig hjälpkredit icke får överstiga ett visst belopp, vilket synes kunna bestämmas till 650,000 kronor — — —.»

I anledning av vad svenska hjälpkreditkommittén sålunda anført och hemställt fann Kungl. Maj:t den 9 januari 1925 gott att, med återkallande av sitt ovan oförmälda beslut den 20 oktober 1923, dels förklara, att till prövning i vanlig ordning finge omedelbart upptagas ansökningar om hjälpkredit, grundande sig på redan avslutade kontrakt om leveranser av sådana jordbruks- och industriprodukter, som borde exporteras under förra hälften av år 1925 för att bliva till avsedd nytta för importländerna, dock att sammanlagda hjälpkreditbeloppet icke finge överstiga sexhundrafemtio tusen kronor, dels ock föreskriva, att i övrigt med prövningen av ansökningar om hjälpkredit skulle anstå till den 1 april 1925, före vilken dag dylika ansökningar skulle, för att kunna upptagas till prövning, vara inkomna till svenska hjälpkreditkommittén.

På sätt framgår av den ovan lämnade redogörelsen har den av svenska staten hittills lämnade exportkrediten ingått såsom ett led i en internationell hjälpaktion. Syftet därmed har för Sveriges liksom för övriga i hjälpaktionen deltagande länders vidkommande närmast varit att bispringa de länder, vilkas jordbruk och industri till följd av världskriget och därav föranledda förhållanden råkat i trångmål, även om på samma gång de bispringande länderna själva därigenom i vissa fall kunnat vinna något ökade avsättningsmöjligheter. Sedan emellertid numera den internationella hjälpverksamheten på ifrågavarande område efter inträdande av mera normala förhållanden avslutats, förefinnas icke längre några skäl

Utskottet.

för upprätthållande av en statskredit av nu omhandlade slag. Den i motionerna upptagna frågan om en fortsatt statsgaranti måste därför uppfattas uteslutande såsom ett medel att främja Sveriges egna exportintressen. Med allt erkännande av det med motionerna avsedda syftet är utskottet icke för sin del berett att på grundvalen allenast av vad i motionerna anförts tillråda godtagande av en principiellt helt ny väg för beredande av ökade avsättningsmöjligheter för landets exportprodukter och äger än mindre möjlighet överblicka de konsekvenser, vartill ett insläende på denna väg torde kunna leda. Motionärerna, som icke vilja uttala någon mening i vad mån statens medverkan för ordnande av exportkredit för industriprodukter kan anses oundgängligen nödvändig, begränsa sin framställning att omfatta statsgaranti vid export av jordbruksprodukter. Utskottet håller emellertid för högst sannolikt, att, därest riksdagen skänker sitt stöd i av motionärerna angivet avseende, krav från andra håll med minst lika fog komma att resas för erhållande av motsvarande förmåner. Utskottet vill i sådant hänseende allenast hänvisa till det förhållandet, att under det att bland Sveriges jordbrukare intresset för den tidigare krediten visade sig ganska ringa, den svenska industrien så långt den tillgängliga statskrediten medgav begagnade sig av densamma.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställer utskottet,

att förevarande motioner I:157 och II:101 ej må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 maj 1927.

På jordbruksutskottets vägnar:

O. NILSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 56.
